

De waarde van kunst en cultuur voor zorg en gezondheid Pilootprojecten voor en met ouderen

Projectoproep 2024

Context

Met de demografische evolutie en de langere levensverwachting zien de Europese landen hun bevolking verouderen. Sinds vele jaren zet de Koning Boudewijnstichting zich in voor de levenskwaliteit van ouderen en de kwesties die hen aanbelangen, zoals onder meer vroegtijdige zorgplanning, palliatieve zorgen, omgaan met dementie e.a.

De druk op de zorg, en op de ouderenzorg in het bijzonder, is één van de grote maatschappelijke uitdagingen voor nu en voor de volgende generaties. Bestaande vormen van ouderenzorg worden niet altijd meer als passend ervaren, noch voor de oudere die zorg nodig heeft, noch voor diegene die de zorg verleent. De vraag naar een creatieve aanpak in de ouderenzorg, waarbij sterker wordt ingezet op de mogelijkheden en de wensen van de gebruiker, is zeer actueel – ook de Verenigde Naties en de Europese Unie hebben dit al onder de aandacht gebracht.

Het **Fonds Houillogne-Hanne** beheerd door de Koning Boudewijnstichting beoogt specifiek de mentale en fysieke gezondheid en leefomstandigheden van de oudere bevolking te verbeteren, met bijzondere aandacht voor artistieke projecten. Kunst en cultuur en ouderenzorg, allebei essentiële steunpilaren van onze samenleving, hebben vele raakvlakken. Zo streven ze bijvoorbeeld beiden naar een verbetering van de levenskwaliteit. De twee domeinen hebben wellicht het potentieel om elkaar te versterken en samen een antwoord te bieden op noden en behoeften van zorgvragers.

Het overzichtsrapport ‘What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being’ (2019)¹ van de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) geeft aan welke positieve impact cultuurbeleving kan hebben op de levenskwaliteit en de gezondheid. In het Verenigd Koninkrijk verricht de Culture Health and Wellbeing Alliance’ baanbrekend werk in het verbinden van erfgoed, cultuur en welzijn.

Parallel - maar met niet minder vragen over een nodige paradigma shift - staat de culturele en erfgoed sector voor een fase van introspectie: is er een andere manier mogelijk om publiek te bereiken, om relevantie te onderhouden, om de samenleving te inspireren, zelfs met budgettaire restricties? Gelet op de demografische evolutie is een talrijker wordend publiek met een sterke culturele interesse en persoonlijke creativiteit niet altijd bereikbaar via de geijkte cultuurkanalen en locaties.

Doelstelling en doelgroep

Internationaal onderzoek heeft een aantal voorbeelden gedetecteerd en win-win samenwerkingen aangetoond tussen (ouderen)zorg en kunst. Ook in België zijn er in beide sectoren al zeer mooie initiatieven genomen, soms tijdelijk van aard, soms duurzaam (zie ook bijlage ‘Art & Care’). De Koning Boudewijnstichting wil beloftevolle en creatieve initiatieven steunen en helpen om de beste praktijken te verduurzamen.

Om goede initiatieven toe te laten om uit te groeien tot een duurzaam model, is het essentieel om uit te zoeken welke projecten kunnen werken in een lokale context en welke minder. Hoe kun je verandering

¹ <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

succesvol initiëren? Welke kritische succesfactoren zijn noodzakelijk? En indien ze succesvol zijn, welke scenario's zijn er dan om ze te doen uitgroeien tot een duurzaam model?

Daartoe wil de KBS **pilootprojecten** ondersteunen, waar mogelijke modellen van **samenwerking tussen (ouderen)zorg en kunst/cultuur/erfgoed** worden getest. Samen moeten deze pilootprojecten een aantal leerpunten/kritische succesfactoren opleveren, die kunnen leiden tot een agendasetting voor het beleid en uitgroeien tot een gezamenlijk toekomstverhaal.

Volgende **doelstellingen** worden beoogd met het steunen van pilootprojecten:

- Opbouwen van kennis en expertise rond de structurele impact en interventieset welzijnsgericht cultureel erfgoed/kunst voor welzijn en gezondheid en vice versa
- Ontwikkelen en verspreiden van tools voor (evidence based) interventies met cultureel erfgoed in de woonzorgomgevingen en meer specifiek in woonzorgcentra.
- Ontwikkelen van instrumenten en van een trainingsaanbod voor cultureel-erfgoed- én zorgactoren die door middel van culturele activiteiten en/of samen met cultureel-erfgoedcollecties een aanbod voor ouderen en/of woonzorgvoorzieningen willen ontwikkelen
- Verbinden met het plaatselijke sociale leven en de plaats in de gemeenschap via de kunst in participatie met ouderen zelf (onder meer via de zorgzame buurten en culturele centra), met andere woorden het bestrijden van eenzaamheid en/of het realiseren van sociale inclusie in de culturele sector.

De initiatiefnemer voor het beantwoorden aan de projectoproep kan zowel een zorgorganisatie voor ouderen zijn als de organisator van een cultureel aanbod. Naast erfgoed kunnen alle mogelijke vormen van kunst en cultuur (dans, zang, woordkunst, beeldende kunst, ...) in aanmerking komen voor een projectondersteuning. **Belangrijke voorwaarden** zijn de **participatie van de ouderen zelf** in het aanbod en niet louter een interactie tussen het culturele lokale aanbod en de gebruiker.

Criteria waaraan het voorstel getoetst wordt

Ontvankelijkheidscriteria

Alleen kandidaatsdossiers die online zijn ingediend in het Frans of Nederlands en via het sjabloon op de website www.kbs-frb.be, komen in aanmerking. Kandidaten moeten actief zijn op het Belgisch grondgebied.

Elke organisatie voor ouderen of organisatie die een cultureel aanbod ontwikkelt kan een projectvoorstel met verschillende partners indienen. De indiener moet een organisatie zijn met een rechtspersoonlijkheid (non-profit, social profit). Commerciële projecten komen niet in aanmerking. Lokale besturen kunnen niet rechtstreeks een project indienen, maar komen wel in aanmerking om deel uit te maken van een partnerschap.

Selectiecriteria

Een onafhankelijke jury toetst de ingediende dossiers aan volgende criteria:

- Voorstellen zetten in op de **actieve participatie en/of ontwikkeling van ouderen zelf** in het aanbod, en reiken verder dan louter een interactie tussen het culturele lokale aanbod en de gebruiker. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de zes leidende principes van het door de Koning Boudewijnstichting geïntroduceerde Tubbeprincipes dat een relatiegerichte zorg voor woonzorgcentra beoogt. De zes leidende principes zijn de volgende:
 1. De autonomie en eigenwaarde van elke bewoner aanmoedigen. De capaciteiten en talenten van bewoners identificeren en waarderen. Maximaliseren van hun mogelijkheden om beslissingen te nemen over hun eigen leven en om bepaalde taken zelf uit te voeren.
 2. Bewoners en personeel systematisch betrekken bij beslissingen over de organisatie van het dagelijks leven in het centrum. Openstaan voor vragen, wensen en behoeften van bewoners.

3. Ervaringen en verantwoordelijkheden delen door personeel en bewoners, en waar mogelijk samen deelnemen aan activiteiten.
 4. Banden stimuleren met de familie en de lokale gemeenschap.
 5. Verandering ondersteunen en een gedeelde visie creëren onder personeel en bewoners.
 6. Autonomie en besluitvorming van het personeel maximaliseren.
- De projecten zijn goed **onderbouwd**. Ze geven duidelijk een aantal (maximum 3) doelstellingen weer en omschrijven hoe ze deze doelstellingen willen bereiken.
 - De projecten hebben een duidelijk en realistisch **plan van aanpak**. Dit plan bevat minstens een financieel plan en een concreet actieplan voor de uitwerking en opvolging van het cultuur-zorg project. Projecten starten in oktober 2024 en kennen een maximale looptijd van twee jaar.
 - Projecten hebben een duidelijk en realistisch **evaluatieplan** met goed omschreven KPI's zoals omschreven in het kandidaatsdossier. Ze werken impactgericht en zetten sterk in op zelfevaluatie.
 - Projecten komen steeds voort uit een **samenwerking tussen verschillende partners** (bijvoorbeeld een voorziening voor ouderen in samenwerking met een culturele organisatie en lokale spelers – cultuurcentrum, lokaal bestuur, bibliotheek, kunstacademie, museum, sociaal huis, dagcentrum, ...)
 - Projecten zijn **innovatief** of bieden de mogelijkheid om **verder uitgerold** te worden. Ze krijgen hierbij ondersteuning van een wetenschappelijke onderzoeksgroep.

Voor de pilootfase worden er **per taalgroep (Nederlands/Frans) vijf projecten** geselecteerd, die in hun verscheidenheid van cultureel aanbod en in hun onderlinge zorgverschillen, complementair kunnen zijn in dit leerproces.

Wat biedt de Koning Boudewijnstichting?

Budget

Projectindieners kunnen steun vragen van **minimum € 5.000 tot maximum € 15.000** voor de realisatie van een **lokaal project**. De aanvraag kan tot **maximum € 25.000** gaan als het project een **groter geografische bereik** heeft.

Ondersteuning

Voor deze projectoproep is het de ambitie om zo veel mogelijk op maat te kunnen werken, om op deze manier de noodzakelijke learnings te capteren en bij te dragen aan een breder toepasbaar kader dat op nationale schaal kan worden verspreid bij zorginstellingen in België.

Hiertoe worden de projecten ondersteund via interviews en via een wetenschappelijke onderzoeksinstelling. In ruil voor deze begeleiding wordt van de goedgekeurde project verwacht dat ze zich engageren om actief bij te dragen aan volgende zaken:

- Het documenteren van bevindingen (in partnerschap met de onderzoeksinstelling)
- Actieve participatie aan interviews georganiseerd door de Koning Boudewijnstichting
- De realisatie van een audiovisuele weergave en een publicatie die best practices groepeerd en beleidsaanbevelingen formuleert. Deze aspecten worden opgenomen tijdens de begeleiding voorzien door de Koning Boudewijnstichting.

Timing van de oproep

- Start oproep: 22/03/2024
- Uiterste datum voor indienen van de kandidaatsdossiers: 20/06/2024
- Bekendmaking selectie: 16/09/2024

De pilootprojecten gaan van start op 1 oktober 2024 en eindigen ten laatste op 30 september 2026.

Meer inspiratie?

Momenteel vinden op diverse plaatsen al een hele reeks waardevolle initiatieven plaats waarbij de verschillende betrokken actoren uit de zorg- en cultuursector op een verrijkende manier samenwerken. Ter illustratie van de diversiteit in samenwerkingen in cultuur en zorg, volgen hieronder enkele voorbeelden. Deze initiatieven zijn louter illustratief en inspirerend bedoeld. Deze projectoproep is er net op gericht innovatie en creativiteit te stimuleren om zo het bestaand aanbod te verruimen met nieuwe initiatieven.

- **Zang:** Stokman en Vos vertolken met zang en accordeon menselijke en muzikale thema's, waarmee ze ouderen in zorgcentra creatief prikkelen en er interactief mee concineren.
- **Architectuur:** Naast andere domeinen van cultuur speelt architectuur een centrale rol in het creëren van een aangename en stimulerende woonomgeving bij Huis Perrekes (Geel).
- **Kunstcreatie:** Art.is.t.Care werkt aan verbinding tussen kunst en zorg binnen woonzorgcentra, die locaties worden van culturele evenementen en artistieke interventies. Kamers transformeren er tot atelierruimtes voor kunstenaars (Brussel).
- **Street Art:** Bewoners van een zorgcentrum creëerden werk voor het straatkunstenfestival 'Sorry, Not Sorry' (Gent).
- **Erfgoed:** 'Rencontres inattendues' was een tentoonstellingsproject waarbij mensen in een moeilijke sociale en economische situatie een tentoonstelling samenstelden met werken uit de erfgoedcollectie Jos Knaepen van de Koning Boudewijnstichting (Le Delta, Namen).

Contact

Voor algemene informatie (zoals praktische inlichtingen over het online indienen van een dossier) kan u terecht bij het Contactcenter van de Koning Boudewijnstichting op het telefoonnummer 02 500 4 555 of proj@kbs-frb.be

Voor specifieke vragen met betrekking tot de inhoudelijke aspecten van de projectoproep kan u terecht bij Saïda Sakali (sakali.s@kbs-frb.be of 02-549) en Elise Gabriels (gabriels.e@kbs-frb.be of 02-549 02 16).

De **Koning Boudewijnstichting** heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving in België, in Europa en in de wereld.

De Stichting is in België en Europa een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

Integriteit en transparantie, bevorderen van solidariteit, respect voor diversiteit, pluralisme en onafhankelijkheid zijn haar belangrijkste waarden.

Haar programma's zijn: sociale rechtvaardigheid & armoede, gezondheid, erfgoed en cultuur, maatschappelijk engagement, internationaal, onderwijs en ontwikkeling van talenten, Europa, klimaat, milieu en biodiversiteit.